

MAHMUD EROL KILIÇ

HAYATIN SATIR ARALARI

MODERN ZAMANLARDA KENDİNİ BULMAK

SUFI

5.
BASKI

İÇİNDEKİLER

TAKRİZ / 9

I. BÖLÜM Kendini Bulmak

Kaybolan Denge ve Çağdaş İnsan / 15

Değerler Erozyonu / 19

İnsanın Öğrenci Hâli / 23

İnsanın Kendine Yolculuğu / 32

Tasavvufî Düşüncenin İmkânları / 38

Sufi Dili / 42

Aşk: Kâğıda Yazıl(a)mayan / 48

Musiki Yanımız / 55

Dostluğun Metafizigi / 60

Yitik Kimlik Olarak Derviş / 65

Anlam Katmanları / 71

“İki Anneden Süt Emdik” / 77

II. BÖLÜM Modern Zamanlar

Bir Hayat Tarzı Olarak Moda / 87

Televizyon (ve Sinema) Ne Yapmak İstiyor / 94

Bizim Aile / 100

Doğum ve Ölüm Arasında / 116

Kerbela, Ah... / 125

Nevruzun Karşılama / 131

Kurbanın Hatırlattığı / 135

İslam Peygamberi Olarak Hz. İsa / 138

Arap Baharı'nın Gösterdiği / 142

III. BÖLÜM **Anadolu'nun Ruhu**

Hz. Mevlâna'nın Zaviyesi / 153

Yunus Emre Çizgisi / 163

Niyazi-i Mısri'nin Söylediği / 168

DİZİN / 173

I. BÖLÜM
KENDİNİ BULMAK

KAYBOLAN DENGELER VE ÇAĞDAŞ İNSAN

Modern, çağdaş, Doğulu veya Batılı, erkek ya da dişi olmak, insana sonradan giydirilen vasıflardır. Bir kurgu olarak var olan bu “çağdaş” insandan gayri bir insan daha var: Mekân ve zamanın farklılaştıramadığı ihtiyaçlarda buluşan ve benzeşen insan... Onun Doğulu veya Batılı, erkek veya dişi, zenci veya beyaz olması fark etmiyor. İnsan; ölüm, aşk gibi konularda benzer hâller yaşıyor. Yeryüzünün hepsinde, aşk ve ölüm aynı duygularla karşılanıyor. Bu, insan olmanın müşterek muhayyilesine, ortak imgelem dünyasına işarettir. “İnsanın özü” dediğimiz bir hakikatin göstergesi her zaman ve zeminde sâri. Bu “öz”ün ihtiyaçlarının belirlenmesi konusu ise zaman ve zemine göre değişiyor.

Daha çok maddilikle kurulmuş modern insan kalbinden sürgün insandır; kalp gözü olmayan... Madde ile mana arasında makası açan modernizm, insanı tek kanatlı bir varlık kılmış. Modern insan şimdi daha çok robotik biridir; vicdanın, müteal duyguların kendisine oturmadığı bir makina... Tabiata daha çok hükmetmeye kilitlenen; çıkarı, başarıyı tek hedef bilen; ölüm dahi olsa hedefe giden her yolu mübah gören... Günümüzün manşetlerinden düşmeyen ekolojik facialar; kimyasal silahlar gerçeği; savaşın içinde kırılan

ülke ve insanlar... Tamam, şiddet ve öldürme Kabil'den beri var, ama bugün böylesi öldürücülüğün, modernizmin “değer”sizliğiyle ilgili olduğu da bir gerçek... Mesela Çin'de barutun keşfi, havai fişeklerle sonuçlanmış, dinî günlerde şenlik olsun diye. Şimdi bunu, “Kitlesel imha silahına dönüştürmeyi bilemediler,” diyerek mi açıklamamız lazım, yoksa Taocu hayat tasavvuruna işaret ederek mi?

İnsanın ruhi ve maddi olmak üzere iki tarihi var. Ruhi gelişimine dikey, maddi gelişimine ise yatay tarih denir. Dikey tarih veyahut enfüsi tarih, insanın manevi olarak tekâmülüne işaret eder; yatay tarih veyahut afaki tarih ise onun bu tecrübeyi yaşayacağı doğum ve ölüm arasında verdiği vesikalık fotoğrafı gösterir.

Geleneğin inşa etmiş olduğu toplum ve tarihlerde insanın maneviliği merkez alınmış, maddiliği buna bağlı olarak belirlenmiş. Üstelik insanın dikey tarihi, hamlıktan olgunluğa doğru seyretmekle salt kendisinde sınırlı bir eylem olarak kalmamış. Bu öyle bir şey ki sonuçları sadece seyri yaşayanda görülmez. “İçte ne varsa dışa o sızar,” denilmiştir. İnsanın içinde gerçekleşen dönüşüm ve olgunlaşma, doğal olarak davranışlarına ve ortaya çıkardığı şeylere akseder. Fiillerin iyi olması failin iyi olmasına bağlı... Bu sebeple Ananevi anlayış, kişinin dikey tarihinin olmasını merkeze almış ve buna göre insanın “iç”ten eğitilmesini esas almıştır.

Okullarda verilen formel eğitim ve kantitatif bilgi, insanın dikey tarihine bir katkı vazifesini gördüğünde her parça yerine oturuyor. Ama böyle olmazsa hedef sapması oluşuyor. Anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite eğitimi ve bunlara ilaveten bir de yakın tarihlerde yükselişe geçen iletişim teknolojilerinin sunduğu bilgi bombardımanı için aynı şeyi söyleyebiliriz. Bunlar önemsiz değildir tabii ki, fakat can alıcı soru şudur: Bunlar, insanı kendini tanımaya götürecek vesileleri sunabilmekte midir?

Rönesans ve Aydınlanma düşüncesiyle başlatılan modern süreç, Ananevi olanın tersine, insanın dikey tarihinden ziyade yatay tarihine önem vererek insanın maddiliğini merkezileştirmiş, maneviliğini çok önemsememiştir. Öyle yapmış, çünkü ilerlemeci tarih anlayışı özelde insanın, genelde insanlığın hep iyiye doğru bir tarihsel gelişim izlediğine inanmıştır: Geçmiş “ilkel”dir, bugün gelinen “modernlik” ise gelişmişliği gösterir. Aydınlanma düşüncesiyle modern insana bir “değer” biçilir. Bu değer, tıpkı bir madenin gerçek değerini bilemeyip ona düşük ayar takdir eden sahte ve ehliyetsiz sarrafın değer biçmesi benzeridir.

Çağdaş insanın ayırıcı özelliği nedir?

Araçlara daha çok sahip olmak! Modern insan, maddi imkânlar üzerinden kendini var hisseder; ne kadar güçlü ise, ne kadar şeye sahipse o kadar vardır. “Sahip olduğun kadar varsın!” denmiştir kendisine, o da sahip olmaya çalışmıştır sadece. En sonunda da üretimden düştükleri için değersizleşen, bakıma muhtaç oldukları için de hayatın dışına itilen yaşlı bir nüfus, posa...

Dengeyi Bulmak

Dengeyi aramak ve bulmak durumundayız. İnsanın yatay ve dikey tarihlerini bir bütünlük içinde kurmak... Onu ne sadece manevilik içinde tutmak ne de maddiliğe gömmek... Klasik felsefede, insanın yatay ve dikey çizgisinin kesiştiği noktada bir gül oturtulur. Bu, mükemmeliyet noktasıdır; bir zemine basarak yükselmek... Yer-yüzü gerçekliğini unutmadan göğe yönelmek... Sadece manevilik veya sadece maddilik, hakikatin bir tarafıyla yetinmek anlamına geliyor; bu, yaraya merhem değildir. Dağda inzivaya çekilip şahsi derinlik yakalanabilir. Peki, aşağıda, ovada, sosyal hayatta yaşanan adaletsizlikler ve zulümler ne olacak! Hayır, İslam maneviyatının değer olarak işaret ettiği bir hâl değildir bu. Tasavvuf geleneğinde, “halvet” ve “celvet” diye iki hâl bulunur. Bu hâllerden birini esas alanlar olsa da, ikisi birbirine karşıtlık içinde okunmaz; “Halvet

edenler celvet yapmaz, celvet yapanlar halvet edemez” diye bir şey yok. Kişi bir dönem halvet eder, sonra celvet yapar. “Halvet der encümen” önemli bir prensiptir mesela. “Encümen”, toplum/halk demek; “halvet” ise, tenhada/yalnızlıkta biriyle buluşmak... Halk içinde Hak ile olmak yani...

Dengeyi bulmak, bütünlüklü eğitimle mümkün; insanın maddi ve manevi tarafını esas alan bir eğitimle... Tasavvuf geleneğinde bu, mürşitlerin rehberliğinde gerçekleşir. Rehberlik eden mürşit, kişi ile Allah arasına giren ve münasebetin ruhuna hanel getiren perde değıldir. Varlığın tümü Allah ile kul arasında duruyor. Sahici ve hakikatli nazarla bakıldığında, mevcudat anlamında varlığın, Allah'ı örten değıil, gösteren olduğu anlaşılır. Varlığın her cüzü bir ayet, bir işarettir. Ancak nazar kirlenip hakikatinden uzaklaştığında bu vasıtalar karanlık ve kesif bir perde olurlar. Varlığın bizzat kendisinde değıil, ona yönelen nazarın sahibinde karanlık vardır. Tasavvuf geleneğı ve bu geleneğın pırları insana hakikatli bir nazar hediye eder. Kişi aldığı eğitimle bir nazar edinir ve bu nazarla bakar. Varlığın hakikatini, bütünlüğünü görür böylelikle. Baktığı şeyin bir kendine, bir de Rabbine bakan yüzünün olduğunu bilir. Çünkü varlık kendi başına var (*lizatihi*) bir şey değıildir, Rabbini gösteren işaretlerdir (*ligayrihi*).

Maddiliğe gömülmüş insan öldürücü silah hükmündedir. Savaşın büyüğünü dışında, dışarıda yapıyor. Doğduğu evreni yabancı görüyor kendine; yenilmesi gereken bir düşman... Ve kendinden olmayan herkesi bir rakip, bir tehlike, bir düşman... Yenmek, öldürmek üzere “başkası”na gidiyor.

DEĞERLER EROZYONU

Değerlerin erozyonu bahsi hayatidir, çünkü bunun sonuçlarını toplumun bütününde görüyoruz. Ve daha çok sonuçlara baktığımızdan; yaranın kaynağını, değerlerin erozyonu meselesini göremiyoruz. Eğitimi değerler üzerinden değil de, daha çok teknik formlar üzerinden kurarak sorunu giderebileceğimizi düşünüyoruz. Eğitimi okullara sığdırarak; üst bir metin, toplumsal bir sözleşme olan yeni bir anayasa yaparak çıkışa geçebileceğimizi... Temel, yani insan unutuluyor! İnsan unsuru, Türkiye’de en çok unutilan şey... Hâlbuki dünyada başka türlü davranılıyor; anayasa metinlerini merkezileştirmeden sağlıklı mekanizmalar geliştirebilen ülkeler var. Mesela İngiltere’de örf o kadar fonksiyonel ki, doğru dürüst bir anayasaya ihtiyaç dahi hissedilmiyor.

Merkezileşmesi gereken şey insandır! Değerler etrafında kurulan, korunan ve geliştirilen bir insan... Değerlerin inşa ettiği insanlardan oluşmuş bir toplumun işleyişi, müspet aks üzerinden akar; sözleşmesi, yani anayasa metni hem çetrefilli olmaz hem de onun hayata geçmesinde problem yaşanmaz. Hukuki sözleşme elbette ki önemli, ancak daha öncelikli olan, manevi değerleri esas alan bir toplum ruhunun olmasıdır. Felsefi ve dinî referanslı bir toplumu öncelemek lazım.

Mesela hukuk, Asr-ı Saadet'te, bugünün İslam ülkelerinde olduğu kadar öne çıkmamıştır. Yine Selçuklu ve Osmanlı pratiğinde hukuk o kadar da merkezi değildir. Neden böyledir? Çünkü bugün bazı İslam ülkelerinde İslam ruhen yok; onun, hukuk olarak var kılınması isteniyor sadece. Buralarda İslam ruhen göçmüş, form olarak devam ettiriliyor. Ruhen olmayınca, mecburen, dayatılarak var ediliyor.

Değer Nedir?

Değerlerin erozyonu meselesi aşikâr... Öğretmen, öğrenci, doktor, hasta, cinsellik; insan, hayat, doğum... Hayata kurucu özne olarak katılan durumların hepsinde bir "değer"sizleşme yaşıyor. Toplumun davranış ve algısını değer değil; bencillik, çıkar ve haz belirliyor. Değerlerin belirlediği bir eğitim ve cinsellik yaşamıyor, değer içinde var olmuş bir sağlıktan geçmiyoruz.

Bu kadar vurgu yaptığımız "değer" nedir?

Bu soru önemli... İnsan bir yere yaslanarak hayatı karşılar. Değerler, insanın sırtını verdiği kabullerdir; bu kabuller, onun referansı olur. Bunlardan yoksun birine "şaşkın" deriz; neyi, nasıl yapacağını bilmeyen... Referansı, yani "değer"i olmayan insanın ne yapacağı belli olmaz çünkü, dolayısıyla kimliksiz olur. Yani omurgasız... Onlar için *Aklı Karışıklar İçin Kılavuz* yazılmıştır.

İnsan boşlukta yaşamıyor, bir ekosistemi var onun. Doğduğu evren ve toplumda eylemleriyle değer kazanıyor. Bu eylemlerin niteliği, failin yani eylemi gerçekleştirenin niteliğine bağlı oluyor.

Peki, insanın niteliğini belirleyen ne?

Şüphesiz, din başta gelmektedir. Felsefe ve ideoloji de insanın (ve toplumun) değer ihtiyacına karşılık geliyor, ancak tarihî tecrübe başlığa dini çıkarıyor. Özetlersek, din, "Öldürmeyeceksin!" diyor; "Komşun, kardeşin gibidir!" diyor. Semavi dinlerin hepsinde insanın hayat hakkı kutsaldır. Kapitalist ahlakın belirlediği siya-

sette İslam bir savaş dini ve Hz. Peygamber^(sav) bir savaşçı olarak gösterilse de durum tersidir. Peygamber Efendimiz^(sav), “Savaş istemeyin, savaştan kaçın!” der; savaş anlamına gelen çocuk isimlerini değiştirmiştir mesela. Dikkati, “büyük savaş”a, yani “cihad-ı ekber”e çeker; insanın nefsiyle mücadelesine...

Erozyonun Fotoğrafları

Değerlerin erozyonu derken, bugün yaşanan kimi hadiselerde görünen yozlaşmayı, dahası büsbütün düşmüşlüğü kastediyoruz. Yoğunlukla başlığa çıkan bir fotoğraf var: Şiddete maruz kalan öğretmen, doktor ve kadınlar...

Öğretmenin Ananevi kültürümüzdeki karşılığı ortadadır; insanın eğitiminde, anne ve babadan hemen sonra gelir. Hz. Ali'nin^(kv), “Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum,” sözüne sinen bir karşılıktır bu. Öğretmen, ebeveynden teslim aldığı çocuğun elinden tutar, onu hayatın göbeğine götürür; ona rehberlik ederek. Öğretmen üzerinden öğrenciye ilim akar, hâl akar; öğrenci öğretmene bakarak, ona açık yaşayarak hayata gider. Öğretmen muallimdir; ilmin somutlaşmış hâli. Öğrenci ise, talebe; insana/kendisine lazım olanı talep eden...

Toplumun kültürel hafızasında böyle bir öğretmen-öğrenci ikilisi duruyor. Ve bu sadece bir fotoğraf değil, hayatta karşılığı olan bir hâldir de. Şimdi böylesi bir fotoğraftan yoksunuz; bu fotoğraf ortadan yırtılmış, muhtevası/özü başkalaşmış. Ne öğretmen ne de öğrenci eski yerinde duruyor; ikisinde de bir nitelik, bir öz kaybı var. Öğretmen eskiden olduğu gibi ilmin somutlaşmış hâli değil; bu anlamda ciddi sıkıntılar içeriyor. Ve öğrenci de, hâlinin farkında değil; ihtiyacını bilmiyor, bilmediği ihtiyacına karşılık olan ilmi de talep etmiyor. Ne veren var ne de alan. Şimdilerdeki öğretmen-öğrenci birlikteliği, iradi ve arzuyla oluşmuyor; birbirlerine mecbur iki tutuklu gibiler. İstenerek yapılan bir şey değil öğretmenlik, öğrencilik de öyle...

Okullarda tutulan iki tutuklu arasında şiddet var şimdi. Öğretmenden öğrenciye, öğrenciden öğretmene sevgi, saygı ve ilim gitmiyor, şiddet gidiyor. Eğitimin özelleştiği, daha çok paranın içinde belirdiği gerçeğini inkâr edemeyiz. Daha kâmil bir insan olmak için değil, en çok kazanan mesleklerden birine eleman olmak adına eğitim görülüyor. Öğretmen, öğrenci ve ikisi arasında olup biten, “mukaddes” değil artık! Öğretmenin öğrenciye, öğrencinin öğretmene şiddetine bir de bu açıdan bakmak lazım.

İNSANIN ÖĞRENCİ HÂLİ

Öğrenci, öğretmen ve eğitim kavramları uzun bir süreci işaret ediyor. Bu süreç, okullar demek; ilkokul, ortaokul, lise, üniversite... Zamanın ruhu içinde daha fazla enstrümana kavuşan bir şey eğitim. Mesela son yılların tartışması, bitmek bilmeyen imtihanlar... İlkokuldan başlayan ama üniversitenin bitimiyle de bitmeyen... Okulların ve üniversitelerin sayısı artıyor, yine de talepte azalma olmuyor. Eğitim, toplumun büyük kısmını içine alıyor; anne baba, öğrenci, öğretmen... Toplumun bütünü bir şekilde zincire eklenmiş durumda.

Formel bir zincirden ibaret eğitim algısına dikkat çekiyoruz. Hayatı bütün hâlinde değil, parçalayarak karşılayan modern tasavvurun sonucu bu. Veya tanımdan geçirilen, hız-haz-tüketim sarmalında değerlendirilen hayatın bugünkü gerçekliği bunu kaçınılmaz kılıyor. Hayatın hepsine sadece bir pencereden bakmak, ona azıcık gitmek... Bugün disiplinlerin ve uzmanlığın aldığı renk, hayata parçacı bir bakışla gitmeyi imliyor. Dikey bir derinlik ama yatay bir körlükten bahsediliyor. İyi bir doktor var, ama bu doktor hayatın diğer bölümlerinde kör total...

İnsanın eğitiminden çok, insana meslek kazandırmak öngörülüyor. Bu kadar ebeveyn ve evlat, meslek edinmek kaygısıyla eğitim sürecine katılıyor. Bunca zahmet ve yarış, üniversiteye girip orada bir mesleğin formatını öğrenmek için... Evet, modern eğitim formu, hayata doğan insana hayatı ve kendisini bildirmek, tanıtmak, keşfettirmek için kurgulanmamış. İnsan bu eğitim formuyla hayatın bütünlüğünü, insan denen “meçhul”u öğrenemiyor. Bugünkü eğitim; mesleklere, fabrikalara eleman yetiştiren bir süreç; insanı araçsallaştıran...

Eğitimin Hakikati

Hayır, bizim Ananevi eğitim tasavvurumuz bu değil. Modern tasavvur, eğitimi hayatın bir bölümüyle sınırlarken, Ananevi düşünüş onu hayatın bütününe yayıyor, beşikten mezara kadar devam eden eğitimi öngörüyor. Hayatın bütünü eğitim konusu yapılıyor. Dolayısıyla insanın öğrencilik hayatından çok, insanın hep öğrenci olduğundan bahsediliyor. Bu anlayışa göre, insan bilmek ve keşfetmek üzere yaratılmıştır. Kendini bilecek, varlığı tanıyacak, böylelikle insan olup hakikate uyanacaktır. Hakikate uyanmak suretiyle cehalet zincirinden kurtulacaktır.

Eflatun’un mağara metaforunda olduğu gibi... İnsan ışık alan mağarada, elleri kolları zincirli ve sırtı ışığa dönük duruyor. Işık arkadan vurduğu için insanlar yüzlerinin baktığı duvarda gölgelerini görüyor, bunları hakikat kabul ediyorlar. Aydınlanan, yani zincirlerinden kurtulan insan anlıyor ki gölge kendileriyle var, hareketlerine göre şekil alıyor. Dolayısıyla gölgenin kendilerine bağımlı ve ışıkla mümkün olduğunu fark ediyor. Bunu fark edenler; yüzlerini ışığa, varlığın hakikatine çeviriyorlar. Ve bunu hemen yapmıyorlar; aşamalı bir şekilde ışığa alıyorlar. Bu metafor, aydınlanmayı işaret ederken, aydınlanmanın da bir süreç içinde olması gerektiğini vurguluyor. Hz. Mevlânâ’nın, “Hamdım, piştim, yandım!” sözüne sinen merhaleli aydınlanma...

Eğitimde maksadın, temel felsefî bir referansın olması gerektiğine vurgudur bu. Çünkü eğitim teknik bir şey olmaktan çok, ontolojik bir mesele; insanla, insanın doğduğu varlığın hakikatiyle ilgili bir durum... Bugün eksikliği hissedilen temel şey bu; eğitimin meslekî kaygıyla sınırlanması... Çocuk üniversiteye girmek üzere konumlanıyor, eğitim bu istikamette şekilleniyor. Liseden sonra üniversiteye giremeyen hem eğitimden hem de hayattan düşüyor gibi. Bu büyük bir hata! Eğitim, bir şekilde olmak zorunda değil ki! Üniversiteye giremeyenler başka türlü bir eğitime dâhil olabilir. Eğitimin okullarda öğretilenlerle sınırlanması da yanlış; okullarda matematiği ve fiziği verebilirsiniz; peki cesaret, fedakârlık, adalet, muhabbet, hürmet nereden öğrenilecek? Hayat bir bütün; matematik ve fiziği içerdiği gibi, daha birçok şeyi de içine alıyor. Hayatın bir kısmı öğrenilerek bütünlüğü karşılanabilir mi?

Bir Başka Türlü Eğitim

Ananevi olanın inşa ettiği toplumda eğitim bütün fikriyle görülüyordu. Medrese vardı, tekke vardı, orada kimi bilgiler alınıyordu, ama sokakta ve mahallede başka türlü bir eğitim de mümkündü. Sokağın kendisi, sokağın vazgeçilmezi kimi insanlar; kiraathane, dergâh, okullarda verilemeyeni veriyordu. Çocuk sokağa çıktığında, sokaktan ana caddelere açılarak hayata gittiğinde birçok adres bulabiliyordu. Anne ve babasından, evinden, gittiği okullardan alamadığını bu adreslerden ediniyordu. Cami çıkıyordu karşısına; kiraathane, tekke ve dergâh... Sokağın, mahallenin ve şehrin tümü, okul oluyordu insana.

İnsanın bütünlüğünü esas alan ve hayatın hepsini eğitim yeri gören böylesi bir model, rehberlik etmelidir. İnsanın sadece akli zekâsına değil, duygusal zekâsına da dikkat eden bir yaklaşım... Modernleşme tecrübemiz daha çok mantıksal zekâyı öne çıkardı, bu sebeple uzunca bir dönem mühendislikten gelen insanlar idareci konumuna yükseldi. Şimdilerde ise duygusal zekâyı dikkat çeken

yaklaşımlar, insanın bütünlüğünü kavramak adına geliştirilen kimi uygulamalar var. Selçuklu-Osmanlı deneyimini mümkün kılmış unsurları keşfetmek lazım. Hem formu hem de forma ruh vermiş dinamikleri...

Eğitimi veren öznenin durumu önemli! Muallim denirdi, bir de talebe... İfade sadece ifade değil; bir ruha da işaret ediyor dil farklılığı... “Öğretmenini söyle sana kim olduğunu söyleyeyim” demek mümkün. Hz. Peygamber, “Beni Rabbim en güzel şekilde terbiye etti,” der. Eğitimi, bir insan-ı kâmil örneğinden almak; verdiği ilmin mücessem hâli olmuş birinden... Eğitimi, hayatın bütünlüğüne yaymak ve hep üç şeyden biri olmak esas; öğrenci, öğretmen veya dinleyici... Hayatın bir kısmıyla değil, bütünlüğüyle ilgilimiz çünkü. Bütünlük ise acı ve mutluluğun iç içe geçişinden oluşuyor. Ama insanın yüzü daha çok mutluluğa dönük; acısız bir mutluluk düşüpeşinde... Ananevi kültürümüzün ana damarını oluşturan irfana bakıldığında derdin önemsendiği görülür. “Derdim bana derman imiş!” denir.

Modern eğitim tasavvurunun ezberini bozan filozofik bir soru. Çünkü modern eğitim, acılardan soyutlanmış bir hayat öngörüyor. Varlığın, dolayısıyla hayatın bütünlüğüyle barışık değil, onunla kavgalı. Hastalığı, yaşlılığı, hatta ölümü ortadan kaldırmak istiyor; hayat anlaşılacak ve yaşanacak değil; kavga edilecek, üstesinden gelinecek bir şey. Hayatın acı, ağrı, hastalık tarafı bir günah gibi karşılanıyor. Acının, ağrının, hastalığın hayata ne söylediği, dahası ne kattığı önemsenmediğinden, bunlardan uzak bir hayat inşasına gidiliyor. Modern eğitime dâhil olanlar da bu şekilde görme ve yaşamaya alışıyor. Ama acı, ağrı, hastalık, yaşlılık ve ölüm var olmaya devam ediyor. Hayatın bu tarafının eğitimini alamayan “nahos” bir şeyle karşılaştığında öylece kalıyor, hayat kendisine zehir oluyor. Bunalım, depresyon, bir yığın psikolojik tedavi seansı, ilaç, hap...

Modern algının tersine irfani bakış başka bir yerden bakıyor; kahrı ve lütfu bir görüyor. Yunus, Niyazi-i Mısri, “Kahrın da lütfun de hoş!” diyor. Kahrı ve lütfu bir görmeyenin mutlu olma şansı yok. Fatih’in türbedarı Amiş Efendi, “Bir şeyin olup olmaması senin nezdinde müsavi (eşit) değilse nâkısın evladım!” der. Peşinde koşulan mutluluk insanı kendinden dışarıya çıkarırken, bir anlamda insana kendini unuttururken, acı ve ağrı insanın yüzünü kendisine çevirmesini, üzerinde düşünmesini mümkün kılar. Hastalık bir anlamda uyarı işareti; bu sayede vücut bütünlüğünü koruma yollarına gidiliyor. Felaketlerden geçerek hayati dersler çıkarılıyor.

Eğitimin Bütünlüğü

Tıp fakültesini kazanmakla sınırlı bir hekimlik eğitimi olamaz. Ve tıp eğitimi, sadece meslek edinmek için düşünülemez. Olay esasta manevidir. Büyük hekim İbn Sina; “Cerrahlık dediğiniz ilmi üç ayda öğrendim, ama otuz yıldır hekimlik eğitimim devam ediyor,” diyor. Tıp eğitimini Allah’ın Şafi, mimarlığı Musavvir ismiyle karşılamamanın inceliğini fark etmek lazım. Eğitimin hepsini Cemal içinde görmek, böyle karşılamak ve sonuç itibarıyla Cemal’e dönüşmek... Mimar Sinan’ın mimarisi, İtri’nin müziği biraz böyledir.

Fiziğe indirgeyerek teknikleştirilen eğitim beraberinde yok-sullaşmayı getirmiş. Çünkü fizik ve metafiziğin iç içe geçtiği bir hayata/varlığa doğuyoruz. Dolayısıyla metafiziğin, fiziğin, felsefenin dâhil olduğu, iç içe geçtiği bir eğitim formu gerekiyor. Ananevi eğitimimizde bu vardı; başta, insanın kendisi, dolayısıyla varlığın hakikati esastı. Bu eğitimle kendini keşfeden insan, doğduğu varlığın tümüyle de yakınlık kuruyordu. Batı’da disiplinlerarasılıktan bahsediliyor. Oradaki üniversitelerin hazırlık sınıflarında genel ve ansiklopedik bilgiler veriliyor. Tıp öğrencisi sosyoloji, tarih, felsefe, teoloji de okuyor. Hayır, üçüncü dünya ülkelerinde görüldüğü gibi ilim, dinî ve dinî olmayan ilimler şeklinde bölünemez. Bunu

yaparak ilmi, teknik bir seviyeye indirgemek hakikatin ruhuna zarar verir. Ve eğitim sadece ansiklopedik bir veriyi edinmek de değildir; o verinin hayatın içinde görülmesi de esastır. Yaşayarak öğrenme yani... Nasreddin Hoca'nın fıkrasında geçtiği gibi, eşekten düşmenin bilgisine sahip olmak, o deneyimi yaşamak anlamına gelmiyor, eşekten düşmüş olmak da lazım. Evet; dinleyerek, gözlemleyerek ve yaşayarak öğrenmek...

Peygamber, haber getiren demektir. Haber, haberi getiren var, bir de habere kulak olan lazım. Habere kulak olan, habercinin hâllerine bakar ve gözlemler. Kulak olduğu haberin habercinin şahsında hâlleştiğini gözlemler. Duyan ve gözlemleyen şahıs, haberi, hakikati/hayati yapar. Ananevi eğitim üç aşamalıdır: ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîn.

Evet, insan, Rabb'in öğretmenliğinde öğrenciliğini yaşadığında kâmil olur. Kulağına ve gözüne düşeni, kalbine indirir. Kalbi bir rahme dönüşür; orada bir doğum gerçekleşir. Duyulan, gözlemlenen ve üzerinde düşünülen şey marifetullaha inkılap eder; marifetullahtan muhabbetullah hâsıl olur.

Sağlıksız Sağlık

Sağlığın fotoğrafına bakıldığında burada yaşananın da "değer-içi" olmadığı görülecektir. Oysa sağlığın, sağlık etrafında oluşan hâl ve kurumların karşılığı böyle değildi; sağlık hizmeti, hasta veya doktor, daha yüce anlamlar içinde karşılanıyordu. Hemen bütün dinlerde, Ananevi toplumların hepsinde, hasta ve hastane seküler olmayan karşılıklara sahiptir. Doktor, tedavi sürecinde -evet, daha çok bedende bir şeyler yapılmakta, ama o beden bir ruhu misafir etmektedir- ruha elbise olan bedeni iyileştirmeye çalışıyor. Doktor, ruhun elbisesinden ayrılma ihtimalinin olduğu bir noktada hareket ediyor. Dolayısıyla önemli bir şahsiyet ve doktorun vazifesi de büsbütün seküler değil.